Cuprins

Abrevieri ..... **XXI**

Titlul I. Noțiuni introductive **1**

Capitolul I. Definiții și clarificări conceptuale **1**

Secțiunea 1. Ființă umană versus persoană versus cetățean 4

Capitolul II. Aspecte teoretice referitoare la moralitate **5**

Secțiunea 1. Apariția graduală a moralității în cursul dezvoltării ființei umane 8

Secțiunea a 2-a. Statutul moral 10

§1. Statutul moral al embrionilor 16

§2. Conceptul de respect pentru embrion 20

§3. Statutul moral al animalelor 21

Secțiunea a 3-a. Teorii ale eticii cu aplicabilitate în medicină 22

§1. Etica virtuților 22

§2. Filosofia morală Kantiană 23

§3. Utilitarism 25

§4. Teoria ghidurilor morale (teoria datoriilor *prima facie*) 28

§5. Etica îngrijirii 29

Secțiunea a 4-a. Teoria drepturilor 30

§1. Drepturi negative versus pozitive 32

§2. Drepturi morale versus legale 33

§3. Drepturile fundamentale ale omului 33

§4. Dreptul la sănătate 34

Secțiunea a 5-a. Teoria principiistă 37

Capitolul III. Nevoia de moralitate în practica medicală **40**

Secțiunea 1. Doctrina dublului efect 41

Secțiunea a 2-a. Medicina – profesiune sau afacere? 43

Capitolul IV. Dileme etice **47**

Secțiunea 1. Gândirea critică în analiza etică 51

Titlul II. Principii și virtuți morale ale practicii medicale **55**

Capitolul I. Autonomia **55**

Secțiunea 1. Forme de autonomie 55

Secțiunea a 2-a. Caracteristici ale autonomiei de acțiune 58

§1. Intenția de a acționa 58

§2. Înțelegerea 60

§3. Non-controlul 64

§4. Tipuri de control 66

4.1. Constrângerea ... 66
4.2. Manipularea ... 68
4.3. Persuasiunea ... 68
Capitolul II. Beneficența (binefacerea) ... 69
Secțiunea 1. Analize cost și risc-beneficiu ... 73
Secțiunea a 2-a. Forme particulare de beneficență ... 74
§1. Beneficența ca satisfacție ... 74
§2. Beneficența procreativă ... 74
§3. Beneficența drept calitate a vieții ... 75
§4. Principiul schimbării perspectivei ... 76
§5. Beneficența socială ... 79
Capitolul III. Non-maleficența ... 80
Secțiunea 1. Doctrina dublului efect și răul generat prin procedurile medicale ... 82
Secțiunea a 2-a. Argumentul pantei alunecoase ... 83
Capitolul IV. Justețea ... 86
Secțiunea 1. Regula egalității de șanse ... 88
Secțiunea a 2-a. Stigmatizarea și discriminarea ... 90
§1. Aspecte legislative ... 96
Capitolul V. Veracitatea ... 98
Secțiunea 1. Utilizarea de placebo ... 102
Secțiunea a 2-a. Ascunderea de informații în studiile clinice ... 103
Secțiunea a 3-a. Privilegiul terapeutic ... 103
Secțiunea a 4-a. Datoria de candoare ... 105
Capitolul VI. Încrederea ... 106
Capitolul VII. Compasiune ... 110
Capitolul VIII. Fidelitate/loialitate ... 112
Secțiunea 1. Dubla loialitate ... 114
Secțiunea a 2-a. Conflicte de interese ... 115
Capitolul IX. Alte virtuți ale practicii medicale ... 119
Secțiunea 1. Prudența (phronesis) ... 119
Secțiunea a 2-a. Tăria morală ... 120
Secțiunea a 3-a. Cumpătare ... 121
Secțiunea a 4-a. Integritate ... 121
Secțiunea a 5-a. Conștiinciozitate ... 122
§1. Clauza de conștiință ... 122
Secțiunea a 6-a. Demnitate ... 124

Titlul III. Etică clinică – noțiuni generale ... 125
Capitolul I. Relația medic-pacient ... 125
Secțiunea 1. Natura juridică a relației medic-pacient ... 125
§1. Inițierea relației medic-pacient ... 125
§2. Forma juridică a RMP ... 126

§3. Obligații fundamentale ale medicului în cadrul relației medic-pacient 128
3.1. Obligația de îngrijire 128
3.2. Obligații de mijloace versus obligații de rezultat 130
3.3. Obligația de a obține consimțământul informat al pacientului 132
3.4. Obligația de informare 132
3.5. Obligația de confidențialitate 135
3.6. Obligații specifice anumitor situații medicale 135
§4. Încheierea relației medic-pacient 135
Secțiunea a 2-a. Natura psihologică a relației medic-pacient 137
Secțiunea a 3-a. Natura sociologică a relației medic-pacient 140
§1. Teorii sociologice referitoare la interrelaționarea medic-pacient 140
Secțiunea a 4-a. Natura morală a relației medic-pacient 141
Secțiunea a 5-a. Modele de relație medic-pacient 142
§1. Modelele Szasz și Hollender 143
§2. Modelele Roter și Hall 144
§3. Modelele Emanuel 146
§4. Modelul comportamentului afectiv 150
§5. Modelul bazat pe conștiința medicului 150
§6. Modelul bazat pe beneficență 151
§7. Modelele centrate pe pacient 151
Capitolul II. Consimțământul informat 152
Secțiunea 1. Noțiuni introductive 152
Secțiunea a 2-a. Aspecte legislative 153
Secțiunea a 3-a. Precondiții necesare pentru semnarea consimțământului informat 155
Secțiunea a 4-a. Capacitatea civilă 155
§1. Capacitate de folosință 155
§2. Capacitatea de exercițiu 157
Secțiunea a 5-a. Capacitate decizională, discernământ și capacitatea de a consimți 158
§1. Criterii de analiză a capacității decizionale 160
§2. Algoritm de analiză a prezenței capacității decizionale 161
Secțiunea a 6-a. Capacitatea de a acționa voluntar 163
Secțiunea a 7-a. Înțelegerea informațiilor 165
§1. Informabilitatea 165
§2. Augmentarea informabilității 166
Secțiunea a 8-a. Informarea 167
§1. Diagnostic (definirea naturii afecțiunii medicale) 168
§2. Natura şi scopul tratamentului 169
§3. Selectarea unei opțiuni terapeutice 172
§4. Valorile personale ale medicului 175
§5. Valorile personale ale pacientului 176
§6. Riscurile intervenției medicale 178
§7. Beneficiile potențiale ale intervenției medicale. 181

§8. Alternativele terapeutice ... 182
§9. Informații diverse ... 183
§10. Informații economice (consimțământ informat economic) ... 183
§11. Date despre medic ... 187
§12. Deschiderea confidențialității actului medical ... 188
Secțiunea a 9-a. Autorizarea consimțământului ... 189
§1. Prin prezumare (Consimțământ prezumat) ... 189
§2. Consimțământ tacit (implicit) și directivele anterioare ... 191
§3. Consimțământ explicit ... 194
§4. Consimțământul mediat (prin proxy, de la aparținători, tutore, reprezentanți legali) ... 195
§5. Standarde de evaluare a acceptabilității etice a unei proceduri pentru care consimțământul a fost mediat ... 198
Secțiunea a 10-a. Consimțământul ca eveniment versus consimțământul ca proces ... 202
Secțiunea a 11-a. Momentul semnării consimțământului ... 204
Secțiunea a 12-a. Forma formularului de consimțământ ... 204
Secțiunea a 13-a. Refuzul informat al pacientului ... 207
§1. Motive de refuz ... 208
§2. Abordarea refuzului pacientului ... 210
§3. Căi posibile de acțiune în cazul în care pacientul continuă să refuze tratamentul ... 212

Capitolul III. Secretul profesional ... 214
Secțiunea 1. Istoric ... 215
Secțiunea a 2-a. Fundamentele etice ale confidențialității ... 220
Secțiunea a 3-a. Datoria de a avertiza (datoria de prevenire) ... 223
Secțiunea a 4-a. Confidențialitate versus intimitate ... 224
Secțiunea a 5-a. Confidențialitatea în circumstanțe particulare ... 225
§1. Medici de familie ... 225
§2. Medicii din spitale ... 226
§3. Medicii psihiatri ... 227
§4. Pacienții decedați ... 228
§5. Pacienții inapți de a conduce autovehicule ... 228
§6. Medicina muncii ... 229
§7. Firme de asigurări ... 230
§8. Date genetice ... 232
Secțiunea a 6-a. Aspecte legislative și practice ... 233
Secțiunea a 7-a. Securitatea datelor medicale ... 239

Capitolul IV. Relația medicului cu societatea și cu alți colegi din domeniul sanitar ... 245
Secțiunea 1. Datoriile medicului în relație cu alți colegi ... 245
§1. Deschiderea secretului profesional ... 246
§2. Datoriile către medicii în pregătire ... 247
§3. Managementul colegilor cu probleme ... 248
§4. Norme de etichetă intercolegială ... 249

Secțiunea a 2-a. Datoriile medicilor față de societate 250
§1. Medicii ca promotori ai sănătății publice 250
§2. Medicii în media 251
§3. Medicii ca oameni de știință 252
§4. Medicii ca scriitori 253
§5. Medicii ca experți 254
§6. Medicii ca factori de decizie 254
Capitolul V. Alocarea resurselor 256
Secțiunea 1. Raționalizarea resurselor în sistemele sanitare 259
Secțiunea a 2-a. Metode de cuantificare a rezultatelor în sistemele sanitare 260
§1. Analize cost-utilitate 260

Titlul IV. Etică clinică – noțiuni specifice anumitor specialități, domenii sau proceduri medicale 262
Capitolul I. Etica vaccinurilor 262
Secțiunea 1. Justețe 262
Secțiunea a 2-a. Autonomia 263
Secțiunea a 3-a. Non-maleficența 268
Secțiunea a 4-a. Beneficența (personală, potențială și socială) 270
Secțiunea a 5-a. Particularități asociate cu anumite vaccinuri 270
§1. Vaccinarea cu virus antigripal 270
§2. Vaccinarea HPV 272
§3. Vaccinarea maternă 275
Capitolul II. Etică stomatologică 276
Secțiunea 1. Profesiunea de medic stomatolog 276
Secțiunea a 2-a. Modele de relație medic stomatolog-pacient 279
§1. Modelele Ozar 279
§2. Modele comunicaționale medic stomatolog-pacient 281
§3. Modelul iatrosedativ 281
§4. Modele centrate pe pacient 283
§5. Modelul paternalist 283
Secțiunea a 3-a. Scopurile tratamentului dentar 284
Secțiunea a 4-a. Consimțământul informat în practica stomatologică 284
§1. Probleme potențiale în comunicarea cu pacientul 287
§2. Recomandarea terapeutică 289
Secțiunea a 5-a. Pacienți având capacitate decizională alterată 290
Secțiunea a 6-a. Pacienți minori sau fără capacitate de exercițiu 290
Secțiunea a 7-a. Pacienți fără capacitate decizională 291
Secțiunea a 8-a. Conflicte de interese 291
Secțiunea a 9-a. Dileme etice în stomatologie 293
§1. Datoria de îngrijire versus binele financiar al medicului stomatolog 293
§2. Datoria de îngrijire versus binele medical al medicului stomatolog 294
§3. Datoria de îngrijire versus binele personal al medicului stomatolog 296

§4. Îngrijiri dentare în țări dezavantajate economic 297
§5. Ce este moral versus ce este legal..... 298
§6. Întâlniri romantice cu pacienții..... 298
§7. Utilizarea protoxidului de azot la copii..... 298
§8. Identificarea unor cazuri de abuz împotriva copilului 299
§9. Utilizarea de rutină a anestezicelor locale 300
Secțiunea a 10-a. Confidențialitatea în medicina dentară 300
§1. Comunicarea digitală (inclusiv prin social media) 301
Secțiunea a 11-a. Aplicații practice ale principiului veracității în medicina dentară..... 304
Secțiunea a 12-a. Aspecte religioase și culturale asociate cu tratamentul stomatologic 305
§1. Pacienții de etnie romă 305
§2. Pacienții musulmani 305
§3. Pacienții chinezi..... 307
Secțiunea a 13-a. Relația medicului stomatolog cu alți lucrători sanitari (confraternitatea)..... 308
§1. Caracteristici ale colaborării cu alți specialiști (medici cu diverse specializări stomatologice sau medicale)..... 309
§2. Caracteristici ale colaborării cu asistenții/igieniștii dentari 311
§3. Caracteristici ale colaborării cu tehnicienii dentari 311
§4. Caracteristici ale colaborării cu alt personal, non-medical (recepționeri, manageri de birou, femei de serviciu etc.)..... 311
Secțiunea a 14-a. Medicii stomatologi „problemă” 312
Secțiunea a 15-a. Managementul greșelilor medicale..... 316
§1. Greșeala medicului curant 316
§2. Greșeala unui coleg 316
Secțiunea a 16-a. Practica dentară și publicitatea 317
Secțiunea a 17-a. Principiul justeței în practica dentară..... 323
Secțiunea a 18-a. Aspecte etice în medicina dentară estetică..... 326
§1. Consimțământul informat..... 329
Capitolul III. Aspecte etice asociate bolilor infecțioase..... 332
Secțiunea 1. Noțiuni generale 332
Secțiunea a 2-a. Izolarea și carantinarea pacienților infecțioși 335
Secțiunea a 3-a. Dreptul cadrelor sanitare la o remunerație adecvată..... 338
Secțiunea a 4-a. Datoria de a trata..... 339
Secțiunea a 5-a. Tuberculoza 341
§1. Datoria de a trata – absolută sau relativă? 342
§2. Vaccinarea obligatorie a cadrelor medicale..... 343
§3. Tratamentul direct observat 343
§4. Accesul la tratament 344
§5. Tratamentul obligatoriu 344
§6. Excluderea de la tratament..... 345
§7. Izolarea pacienților cu tuberculoză..... 346
§8. Confidențialitatea pacienților cu tuberculoză 347

§9. Stigmatizarea pacienților cu tuberculoză 349
§10. Cercetarea biomedicală în tuberculoză 349
Secțiunea a 6-a. Infecția HIV 351
§1. Tratament obligatoriu versus respectarea autonomiei 351
§2. Obligativitatea legală a declarării statutului de HIV+ 351
§3. Aderența la tratament 352
§4. Protejarea confidențialității 353
§5. Testarea pacienților HIV+ 356
§6. Transplantul de organe de la persoane HIV+ 357
Secțiunea a 7-a. Infecția SARS-COV2 358
Capitolul IV. Etica procedurilor medicale de augmentare 361
Secțiunea 1. Augmentare fizică – chirurgie estetică și dermatocosmetică 362
§1. Indicația pentru intervenția cosmetică 364
§2. Relația medic-pacient 366
§3. Consimțământul informat în chirurgia estetică 367
§4. Obligația de rezultat în chirurgia estetică 369
§5. Confidențialitatea 371
§6. Non-maleficența 372
§7. Conflicte de interese 374
§8. Chirurgia estetică și feminismul 374
§9. Chirurgia estetică și bătrânețea ca boală 375
§10. Proceduri estetice la minori 375
§11. Principiul justeței 376
§12. Afecțiunea corporală dismorfică 377
Secțiunea a 2-a. Augmentare morală 379
Secțiunea a 3-a. Augmentare cognitivă 384
Capitolul V. Aspecte etice în pediatrie 387
Secțiunea 1. Drepturile copiilor 387
Secțiunea a 2-a. Consimțământul informat/acceptul informat 390
§1. Beneficență versus autonomie 397
§2. Spunerea adevărului 397
§3. Refuzul tratamentului 400
Secțiunea a 3-a. Confidențialitatea în pediatrie 401
Secțiunea a 4-a. Screening-ul nou-născuților 402
Secțiunea a 5-a. Donarea de celule/țesuturi/organe de către minori 405
§1. Transplantul de organe de la minori în viață 406
§2. Situația legislativă în România 407
Secțiunea a 6-a. Probleme legate de sexualitate 408
§1. Sănătatea reproducerii 408
§2. Boli de dezvoltare sexuală 409
Secțiunea a 7-a. Îngrijiri paliative 411
§1. Comunicarea informațiilor 411
§2. Decizii ce trebuie luate atunci când se pune în discuție nevoia de îngrijiri paliative 413
2.1. Cine ia decizii în cazul copiilor ce necesită îngrijiri paliative 413

2.2. Criteriile utilizate pentru luarea deciziilor 413
2.3. Tipurile de tratament 414
§3. Îngrijirile paliative perinatale 416
§4. Îngrijirile paliative după primul an de viață până la adolescență 418
§5. Îngrijirile paliative în cazul adolescenților 419
Capitolul VI. Aspecte etice în psihiatrie 420
Secțiunea 1. Consimțământul informat în cazul pacienților psihiatrici 420
§1. Reprezentant legal versus convențional 422
§2. Consimțământul ca proces în psihiatrie 423
Secțiunea a 2-a. Utilizarea diferitelor standarde legale de obiectivare a prezenței capacității decizionale 424
§1. Algoritmul de evaluare a discernământului în psihiatrie 425
§2. Modele de stabilire a celui mai bun standard de îngrijire particularizat pe pacient în cazul absenței capacității decizionale 428
§3. Consimțământul implicit și directivele anterioare 429
Secțiunea a 3-a. Aspecte etice în cazul pacienților cu delir (episoade confuzionale acute) 431
Secțiunea a 4-a. Aspecte etice în demențe 433
§1. Consimțământul informat în demențe 433
§2. Probleme etice în cazul demențelor ușoare/moderate 434
§3. Probleme etice asociate demențelor severe 435
Secțiunea a 5-a. Aspecte etice în boala Parkinson 436
Secțiunea a 6-a. Aspecte etice în cazul pacienților cu episoade psihotice acute 437
Secțiunea a 7-a. Aspecte etice asociate cu schizofrenia 438
Secțiunea a 8-a. Aspecte etice în cazul pacienților cu episoade maniacale 438
Secțiunea a 9-a. Aspecte etice în cazul pacienților cu depresie 439
Secțiunea a 10-a. Aspecte etice în cazul pacienților cu retard mental 439
Secțiunea a 11-a. Aspecte etice în cazul pacienților cu leziuni traumatice cerebrale 440
Secțiunea a 12-a. Aspecte etice asociate cu tratamentul pacienților aflați sub influența substanțelor psihoactive 443
Secțiunea a 13-a. Stigmatizarea pacientului cu afecțiuni psihice 444
§1. Teorii referitoare la apariția stigmatizării în cazul pacienților psihiatrici 445
Secțiunea a 14-a. Internarea nevoluntară a pacientului psihiatric 446
Secțiunea a 15-a. Internarea medicală obligatorie 448
Secțiunea a 16-a. Interdicția/tutela specială/consilierea juridică specială a pacientului psihiatric 448
Secțiunea a 17-a. Limitele relației medic-pacient în psihiatrie 449
§1. Încălcări ale limitelor relației medic-pacient în psihiatrie 450
Secțiunea a 18-a. Aspecte etice în psihoterapie 451
Secțiunea a 19-a. Aspecte etice în tentativele de suicid 452
Secțiunea a 20-a. Utilizarea de măsuri restrictive în psihiatrie 454
Secțiunea a 21-a. Supradiagnosticarea în psihiatrie 456

Secțiunea a 22-a. Aspecte etice în psihiatria pediatrică 457
§1. Diagnosticul afecțiunilor psihiatrice la copii 457
§2. Tratamentul farmacologic al afecțiunilor psihiatrice la copii 458

Titlul V. Etica începutului vieții și a tehnologiilor de graniță 460
Capitolul I. Avortul 460
Secțiunea 1. Avortul în România 460
Secțiunea a 2-a. Noțiuni de embriologie cu utilitate în analiza etică a avortului 461
Secțiunea a 3-a. Statutul de persoană umană al produsului de concepție 462
Secțiunea a 4-a. Argumente contra avortului 467
Secțiunea a 5-a. Argumente pro avort 467
Secțiunea a 6-a. Consimțământul informat în avort 468
Secțiunea a 7-a. Drepturile taților 469
Secțiunea a 8-a. Dizabilitate 470
Secțiunea a 9-a. Avortul terapeutic pentru malformații congenitale de severitate moderată 471
Secțiunea a 10-a. Avortul în caz de viol/incest 473
Capitolul II. Reproducere asistată 474
Secțiunea 1. Aspecte religioase în reproducerea asistată 476
Secțiunea a 2-a. Dreptul la reproducere 478
Secțiunea a 3-a. Conceptul de părinți multipli 481
Secțiunea a 4-a. Dreptul copilului de a-și cunoaște originile 482
Secțiunea a 5-a. Donarea de gameți și inseminarea artificială 484
§1. Consimțământul informat în donarea de gameți 485
§2. Probleme etice asociate donării de gameți 485
Secțiunea a 6-a. Fertilizarea in vitro 489
Secțiunea a 7-a. Donarea de embrioni 492
Secțiunea a 8-a. Reducerea fetală 494
Secțiunea a 9-a. Testare prenatală 495
§1. Probleme etice generale asociate cu testele prenatale 496
§2. Consilierea cuplurilor 499
§3. Testarea genetică prenatală neinvazivă 500
§4. Testarea genetică extinsă, pentru informare 501
§5. Identificarea unor rezultate accidentale în cursul testării prenatale 502
§6. Testarea genetică preimplantare 503
Secțiunea a 10-a. Surogatul matern 504
§1. Surogatul matern în România 508
Secțiunea a 11-a. Selecția sexului 510
Secțiunea a 12-a. Reproducerea asistată în cazul cuplurilor atipice 513
Capitolul III. Genetică medicală 516
Secțiunea 1. Terminologie 516
Secțiunea a 2-a. Norme naționale și internaționale 517

§1. Declarația de la Inuyama 517
§2. Convenția de la Oviedo 518
§3. Declarația Universală a Genomului Uman și a Drepturilor Omului..... 519
§4. Declarația Universală în Bioetică și Drepturile Omului 520
Secțiunea a 3-a. Testare genetică 520
§1. Testarea predictivă..... 521
§2. Teste genetice predictive la copii 528
§3. Momentul recomandării testării genetice presimptomatice la copii..... 528
§4. Testarea genetică presimptomatică la minori pentru afecțiuni cu debut la vârsta adultă și fără tratament eficient 531
§5. Testarea predictivă pentru adopții 532
§6. Testarea genetică directă a consumatorilor..... 533
§7. Farmacogenomica..... 534
§8. Accesul angajatorilor la rezultatele testelor genetice predictive..... 535
§9. Accesul asiguratorilor la rezultatele testelor genetice predictive..... 536
Secțiunea a 4-a. Inginerie genetică 536
§1. Confidențialitatea și securitatea datelor genetice..... 537
§2. Non-maleficența 538
§3. Respectul pentru persoană 539
§4. Justețea 541
§5. Nerespectarea ADN-ului uman..... 542
§6. Hubris 542
Secțiunea a 5-a. Do-it-yourself CRISPR/Cas9..... 544
Secțiunea a 6-a. Modificarea genomului mitocondrial 545
Secțiunea a 7-a. Copii proiectați 545
Secțiunea a 8-a. Consiliere genetică 547
§1. Non-interferența consilierii genetice 550
Secțiunea a 9-a. Clonare 551
Capitolul IV. Eugenie..... 555
Secțiunea 1. Eugenia autoritaristă..... 558
§1. Alterarea determinismului genetic..... 558
§2. Interferențe cu drepturile fundamentale ale omului..... 559
§3. Non-discriminare..... 559
§4. Alte caracteristici ale eugeniei autoritariene..... 560
Secțiunea a 2-a. Eugenia liberală..... 561

Titlul VI. Probleme etice la sfârșitul vieții și în transplantologie 564
Capitolul 1. Etica transplantului de organe 564
Secțiunea 1. Introducere..... 564
Secțiunea a 2-a. Cadru legislativ..... 565
Secțiunea a 3-a. Donarea de la donatorul decedat..... 567
§1. Regula donatorului mort..... 567
§2. Donatori decedați cu activitate cardiacă..... 569
§3. Donatori fără activitate cardiacă..... 573
Secțiunea a 4-a. Consimțământul în cazul donatorilor decedați 576

Secțiunea a 5-a. Donarea de organe de la persoane în viață 579
§1. Consimțământul informat 579
§2. Sursa organului donat 581
Secțiunea a 6-a. Plata pentru donarea de organe 582
Secțiunea a 7-a. Dreptul de a refuza donarea 584
Secțiunea a 8-a. Dreptul de a refuza transplantul 586
Secțiunea a 9-a. Xenotransplant 586
Capitolul II. Probleme etice la finalul vieții 588
Secțiunea 1. Relația medic-pacient vârstnic 588
Secțiunea a 2-a. Comunicarea cu persoanele vârstnice 588
Secțiunea a 3-a. Consimțământul informat 593
§1. Refuzul informației 595
§2. Consimțământul mediat 596
Secțiunea a 4-a. Confidențialitatea actului medical 597
Secțiunea a 5-a. Nutriția și hidratarea orală și parenterală 598
Secțiunea a 6-a. Inutilitatea tratamentului 601
Secțiunea a 7-a. Măsuri ordinare versus extraordinare de tratament 605
Secțiunea a 8-a. Retragerea versus neinițierea tratamentului 606
Secțiunea a 9-a. Îngrijiri paliative și terminale 608
Secțiunea a 10-a. Eutanasia și sinuciderea asistată 611

Titlul VII. Etica cercetării și a practicii farmaceutice 613
Capitolul I. Etica cercetării pe subiecți umani 613
Secțiunea 1. Istoric 613
§1. Codul de la Nüremberg 619
§2. Experimente controversate realizate în Europa de Vest și SUA după elaborarea Codului de la Nüremberg și a Declarației de la Helsinki 621
§3. Studiul de la Tuskegee și Raportul Belmont 625
Secțiunea a 2-a. Norme Europene referitoare la protecția subiecților cercetării 628
§1. Convenția de la Oviedo 628
§2. Directive comunitare referitoare la studiile clinice 631
§3. Ghidul etic al CIOMS pentru cercetarea biomedicală pe subiecți umani 632
Secțiunea a 3-a. Norme naționale de etica cercetării 632
Secțiunea a 4-a. Studii clinice – noțiuni generale 635
§1. Clasificarea studiilor clinice 635
§2. Comisia de etică 637
§3. Obținerea avizului Comisiei de Etică 639
§4. Consimțământul informat în cercetarea biomedicală 640
§5. Confidențialitatea în cercetarea biomedicală 642
§6. Prelucrarea și secretizarea datelor cu un caracter personal 644
§7. Dreptul la informație 646
§8. Neînțelegerea terapeutică 647

Secțiunea a 5-a. Aspecte etice legate de designul studiului 648
§1. Studii intervenționale randomizate 648
§2. Principiul incertitudinii (*equipoise*) 650
§3. Studii placebo 653
Secțiunea a 6-a. Selecția participanților 655
§1. Selecția echitabilă a participanților 655
§2. Recrutarea subiecților 658
§3. Populații vulnerabile în cercetarea biomedicală 660
§4. Minorii 661
§5. Subiecți cu afecțiuni psihice 663
§6. Pacienți 665
§7. Persoane aflate în captivitate 666
§8. Persoane de sex feminin 668
§9. Minorități 669
§10. Persoane dezavantajate economic 671
Secțiunea a 7-a. Exploatarea subiecților 671
Secțiunea a 8-a. Plata subiecților 673
Capitolul II. Etica cercetării pe animale de laborator 675
Secțiunea 1. Cadru legislativ general 676
Secțiunea a 2-a. Principii generale ale eticii cercetării pe animale 676
Capitolul III. Etica în practica farmaceutică 684
Secțiunea 1. Profesiunea de farmacist 684
Secțiunea a 2-a. Modele de relație farmacist-pacient 684
Secțiunea a 3-a. Standarde deontologice în farmacie 685
§1. Datoria de informare 688
Secțiunea a 4-a. Confidențialitatea 689
Secțiunea a 5-a. Serviciile farmaceutice de urgență 690
Secțiunea a 6-a. Datoria de confraternitate 691
Secțiunea a 7-a. Algoritmi de analiză a dilemelor etice în farmacie 691
Secțiunea a 8-a. Relația medic – reprezentant medical/farmaceutic 693
Secțiunea a 9-a. Dileme etice în farmacie 696
§1. Adicția 696
§2. Eliberarea de medicamente antimicrobiene fără prescripție 697
§3. Solicitarea de către pacient a unor medicamente pe care farmacistul nu le consideră indicate 698
§4. Dileme etice generate de relația de confraternitate cu medicii prescriptori 699
§5. Au farmaciștii dreptul să refuze eliberarea de substanțe abortive? 701
§6. Au voie farmaciștii să informeze pacienții despre aspecte medicale care nu le-au fost aduse la cunoștință de către medici? 701
Capitolul IV. Etică și integritate academică 703
Secțiunea 1. Legislație națională relevantă 705
§1. Legea educației naționale nr. 1/2011 705

§2. Legea nr. 206/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare 707
§3. Legea nr. 64/1991 privind brevetele de invenție, cu modificările ulterioare 709
§4. Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, cu modificările ulterioare 710
Secțiunea a 2-a. Drepturile de autor 711
§1. Limitele utilizării drepturilor de autor 714
§2. Opere derivate 715
§3. Metode de licențiere a operelor originale 716
3.1. Licențe proprietare 716
3.2. Licență *Creative Commons* 719
3.3. Metode de obținere a acordului de reutilizare 722
3.4. Obținerea manuală a dreptului de reutilizare 724
3.5. Obținerea automată a dreptului de reutilizare 724
Secțiunea a 3-a. Structura unei lucrări științifice 728
§1. Cerințe legate de autori și etica cercetării 728
1.1. Despre autorat și contribuția autorilor 728
1.2. Alte caracteristici importante ale autoratului 730
1.3. Tipurile de contribuții ale autorilor 732
1.4. Modificări ale autoratului după trimiterea articolului către editură 733
§2. Procesul de recenzare (Peer-Review) 734
§3. Conflicte de interese 737
3.1. Conflicte de interese generate de autorul articolului 738
3.2. Conflictul de interese generat de editori sau recenzori 739
3.3. Conflicte de interese personale 739
3.4. Conflicte de interese intelectuale 739
3.5. Conflicte de interese profesionale 740
3.6. Conflicte de interese la nivelul jurnalelor 740
§4. Confidențialitatea și protecția datelor 740
4.1. Protecția pacienților și a participanților la studiu 740
4.2. Confidențialitatea autorilor și a recenzorilor 741
4.3. Protecția subiecților umani și a animalelor în cercetare 741
§5. Cerințe legate de politica editorială și elemente de etică editorială 742
5.1. Obligativitatea de a publica studii negative 742
§6. Corecții, retracții ale articolelor, exprimarea unor îngrijorări 742
6.1. Corecții 742
6.2. Retracții ale articolelor 743
6.3. Publicări redundante 743
§7. Disponibilitatea datelor brute ale studiului 745
Secțiunea a 4-a. Cerințe legate de pregătirea manuscrisului și trimiterea lui spre publicare la jurnale biomedicale 745
§1. Principii generale 745
§2. Ghidurile de raportare 746

§3. Pagina de titlu 746
§4. Abstractul 747
§5. Introducerea articolului 748
§6. Materiale și metode 748
§7. Rezultate 749
§8. Discuții 749
§9. Concluzii 750
§10. Referințe bibliografice 750
§11. Grafice și tabele 750
§12. Imagini 750
§13. Unități de măsură, abrevieri și simboluri 751
§14. Scrisoarea de intenție (*Cover letter*) 751
Secțiunea a 5-a. Respectarea drepturilor morale de autor. Citarea. Referințele bibliografice 752
§1. Modalități de administrare pentru referințele bibliografice 756
§2. Listă de referințe versus bibliografie 758
Secțiunea a 6-a. Jurnale prădătoare sau pseudojurnale 759
Secțiunea a 7-a. Abateri de la normele de etică și integritate academică 760
§1. Plagiatul 760
1.1. Forme de plagiat 761
1.2. Realizarea unui mix din diferite resurse (parafragiarism, patchwork writing) 764
1.3. Caracteristici ale plagiatului 765
1.3.1. Cantitatea 765
1.3.2. Originalitatea materialului copiat 765
1.3.3. Poziție sau context 766
1.3.4. Citarea/necitarea surselor 766
1.3.5. Intenția 766
1.3.6. Experiența autorului 767
1.3.7. Traduceri din altă limbă 767
1.4. Metode de evitare a plagiatului 768
1.5. Parafrazare versus sumarizare versus utilizarea de ghilimele 769
1.5.1. Evitarea preluărilor de dimensiuni mari 769
§2. Severitatea plagiatului 769
§3. Metode de identificare a plagiatului 770
§4. Principii în analiza plagiatului 772
§5. Autoplagiatul 773
5.1. Forme de autoplagiat 775
5.2. Publicarea multiplă 776
5.3. Submisii multiple 777
5.4. Împărțirea unui studiu în mai multe articole (*salami-slicing*) 779
5.5. Reciclarea de text 780
5.6. Încălcarea drepturilor de autor 782
Secțiunea a 8-a. Abateri care țin de realizarea citărilor sau a listei de referințe 782

§1. Erori în realizarea citărilor sau a listelor de referințe 782
§2. Necitarea sursei primare 782
§3. Utilizarea abstractelor ca sursă de informații 783
§4. Autocitarea de autor 783
§5. Autocitările realizate de jurnale 784
Secțiunea a 9-a. Probleme etice legate de autoratul științific 785
§1. Includerea în lista de autori a unor persoane care nu îndeplinesc în totalitate criteriile de autorat recomandate de ICMJE 785
§2. Includerea în lista de autori a unor persoane neparticipante în studiu (autorat cadou, *gift authorship*) 785
§3. Includerea „de onoare" în lista de autori a unor persoane care nu îndeplinesc criteriile de autorat (*honorary authorship*) 787
§4. Includerea „de prestigiu" în lista de autori a unor persoane care nu îndeplinesc deloc criteriile de autorat 787
§5. Includerea la schimb în lista de autori a unor persoane care nu îndeplinesc deloc criteriile de autorat 788
§6. Includerea abuzivă în lista de autori (efectul taurului alb) 788
§7. Neincluderea în lista de autori a unei persoane implicate în studiu 789
7.1. Autorat fantomă (*ghost authorship*) 789
7.2. Administrarea fantomă a studiului 790
Secțiunea a 10-a. Abateri etice în procesul de recenzare 791
§1. Discriminarea autorilor 791
§2. Neidentificarea erorilor 794
Secțiunea a 11-a. Fabricarea de date 794
§1. Utilizarea de formulări intenționat ambigui 794
§2. Manipulări ale imaginilor 795
§3. Realizarea de afirmații nefondate (*ipse dixit*) 798
§4. Fabricare de date 798
§5. Plagiat-fabricare 799
§6. Modificări ale datelor, neconforme cu studiul experimental 800
§7. Supresia/nepublicarea de date 800
§8. Aplicarea de interferențe 800
Secțiunea a 12-a. Manipularea datelor statistice 802

Referințe 805